

**Međunarodni stečaj u pravu
Republike Srbije i Federacije BiH**

-

**International Bankruptcy in Serbian
and Federation of BiH' Legislation**

Prof.dr. Marijana Dukić Mijatović

Prof.dr. Vladimir Čolović

Prof.dr. Emir Sudžuka

UDK: 341.96:347.736 (497.11+497.6)

**MEĐUNARODNI STEČAJ U PRAVU REPUBLIKE SRBIJE I
FEDERACIJE BIH
INTERNATIONAL BANCROPTCY IN SERBIAN AND
FEDERATION OF BOSNIA AND HERCEGOVINA'S LEGISLATIONS**

Prof.dr Marijana Dukić Mijatović

Vanredni profesor i Prodekan za nauku i međunarodnu saradnju Pravnog fakulteta za privredu i
pravosuđe Univerziteta Privredna akademija Novi Sad

E mail: marijana.dukic.mijatovic@gmail.com

Prof.dr Vladimir Čolović

Naučni savetnik Instituta za uporedno pravo Beograd

E mail: vlad966@hotmail.com

Mr Emir Sudžuka

Viši asistent Fakulteta pravnih nauka Sveučilišta "Vitez", Travnik, Federacija BIH

E mail: emirsudzuka@yahoo.com

Prof. Marijana Dukić Mijatović, Ph.D

Associate professor and Vice Dean for Science and International Relations, Faculty of Law,
Business Academy, Novi Sad,

marijana.dukic.mijatovic@gmail.com

Prof. Vladimir Čolović, Ph.D

Research Advisor at the Comparative Law Institute, Belgrade

E mail: vlad966@hotmail.com

MA Emir Sudžuka

Senior Assistant at the Faculty of Law at the University "Vitez", Travnik, Federation of Bosnia
and Herzegovina

E mail: emirsudzuka@yahoo.com

Rezime: U ovom radu autori su analizirali osnovne institute i različite načine regulisanja međunarodnog stečaja u srpskom pravu, kao i pravu Federacije BiH. Zakon o stečaju Republike Srbije zasnovan je velikim delom na odredbama Model-zakona o prekograničnoj insolventnosti, koji je donet od strane UNCITRAL. Na drugačiji način se ova materija reguliše u zakonodavstvima susednih zemalja, odnosno u Zakonu o stečajnom postupku Federacije BiH, po ugledu na Stečajni zakon Republike Hrvatske, koji sadrži kvalitetna i primenljiva rešenja. Srpski zakonodavac bi prilikom eventualnih budućih izmena i dopuna Zakona o stečaju trebalo da se odluči za jednu od tri varijante regulisanja međunarodnog stečaja. Prva bi se odnosila na detaljno regulisanje, sa navođenjem opštih pravila Međunarodnog privatnog prava, druga na kraće regulisanje sa pozivanjem na druge zakone, pre svega one koji regulišu element inostranosti, a treća bi se odnosila na preuzimanje delova ili celih odredaba iz pojedinih zakonodavstava u regionu, koja su, ovu oblast definisala na uspešniji način.

Summary: In this paper the authors have analyzed the basic institutions and the different ways of regulating the Serbian International Bankruptcy Law and the Law of the Federation of BiH. Bankruptcy Law of Republic of Serbia is mostly based on the provisions of the Model Law on Cross-Border insolvency adopted by UNCITRAL. This material is regulated differently in legislation of the neighbouring countries and in the Law of Bankruptcy Procedure of the BiH Federation made after the model of the Bankruptcy Act of the Republic of Croatia which contains good-quality and applicable solutions. Serbian legislators should opt for one of three variants of the Regulation of International Bankruptcy at any future amendments. The first one would be related to the detailed regulations, stating the general rules of Private International Law, the second one to shorter regulations with reference to other laws, particularly those governing foreign elements and the third would be related to the overtaking parts from regulations of laws in the region which defined this area in a more successful way.

Ključne reči: *stečaj, element inostranosti, glavni stečaj, sekundarni stečaj, strana odluka.*

Key words: *bankruptcy, foreign element, main solvency, secondary solvency, foreign decision.*

Uvod

„Kompleksnost i multipliciranost poslovnih odnosa privrednih subjekata u redovnim tokovima često zahteva svakodnevna operativna rešenja, radi prevazilaženja nastale situacije i realizacije posla, koji u nizu povezuje više poslova i privrednih subjekata, što ponekad rezultuje vođenjem sudskih postupaka, a u najgorem slučaju stečajem nekog od dužnika u lancu poslovnih partnera. To je naročito slučaj kad stečajni dužnik ima sedište u jednoj državi, njegova imovina koja ulazi u stečajnu masu nalazi se u drugoj državi, a poverioci su državljani različitih država.“¹ „Pitanja koja se tiču prisustva elementa inostranosti u stečajnom postupku, odnosno, njegovo vezivanje za elemente tog postupka, zatim dejstva stranih stečajnih odluka, status stranih subjekata u domaćem stečajnom postupku, istovremeno vođenje dva ili više stečajna postupka protiv jednog stečajnog dužnika, kao i niz drugih pitanja, uvek su izazivala nedoumice i kod teoretičara i kod praktičara, a, posebno, kod zakonodavca, odnosno, zakonodavaca.”²

Kada je u pitanju međunarodni stečaj, Zakon o stečaju Republike Srbije³ uvodi određene novine u odnosu na Zakon o stečajnom postupku.⁴ Pre svega, to se misli na XII Glavu ovog zakona koja se umesto naziva „Stečajni postupak sa elementom inostranosti“ pretvara u naziv „Međunarodni stečaj“.⁵ Stečajni postupak nad stečajnim dužnikom koji nema sedište u Republici Srbiji sprovodi sud na čijem području je središte glavnih interesa stečajnog dužnika, ako su za to ispunjeni uslovi predviđeni zakonom, rešenje je propisano članom 16. st. 2 i 174 Zakona o stečaju, čime je zakonodavac harmonizovao stečajni zakon sa propisima Evropske unije⁶ i na taj

¹ Velimirović, M.(2004) Stečajno pravo, Symbol, Novi Sad, str.171.

² Čolović, V. (2009) Međunarodni stečaj u domaćem zakonodavstvu, zakonodavstvima zemalja u regionu i pravu Evropske Unije, II druga međunarodna konferencija regiona Istočne Evrope, Beograd

³ Zakon o stečaju Republike Srbije (“Službeni glasnik RS” br. 104/09, 99/11 - dr. zakon i 71/12 - odluka US.)

⁴ Zakon o stečajnom postupku Republike Srbije (“Službeni glasnik RS”, br. 84/2004 i 85/2005)

⁵ Dukić Mijatović M.(2010) Vodič kroz stečajni postupak - Osvrt na zakonodavstvo bivših jugoslovenskih republika, Novi Sad, autorsko izdanje, str.108.

⁶ Evropska konvencija o međunarodnim aspektima stečaja, doneta u okviru Saveta Evrope u Istanbulu 1990. godine je napravila razliku između dve vrste stečaja. Jedan, koji je otvoren u zemlji dužnikovog centra poslovanja, nazvala je glavni stečaj (*main bankruptcy*), a drugi, koji je otvoren posle glavnog u drugim zemljama potpisnicama, nazvale je sekundarni (posebni) stečaj ili stečajni postupak (*secondary bankruptcy*). Svaki drugi stečajni postupak, koji je otvoren na teritoriji jedne od država potpisnica, a koji se ne može definisati ni kao glavni, ni kao sekundarni stečaj Konvencija naziva običnim stečajem, stečajem u opštem smislu. Ako je stečaj otvoren u trećim zemljama, koje nisu zaključile i potpisale Konvenciju, čak i ako se u toj zemlji nalazi dužnikov centar poslovanja odnosno sedište glavnih interesa, takav stečaj se ne može posmatrati kao glavni stečajni postupak ili primarni stečaj. Ako se dužnikovo sedište nalazi van neke od zemalja potpisnica Konvencije, a stečajni postupak je otvoren u jednoj od tih država, takav stečaj se ne može definisati ni kao glavni, ni kao sekundarni, već je to običan stečaj.). Regulativa (Uredba) Evropske Unije br. 1346/2000 o stečajnim postupcima, doneta 29.05.2000. godine (Council Regulation (EC) No.1346/2000 of 29 May 2000 on insolvency proceedings predviđa da je za pokretanje postupka, nadležan onaj sud, na čijoj se teritoriji nalazi „centar interesa“ dužnika. Pretpostavlja se da je „centar interesa“ mesto, gde je registrovan dužnik, ali dužnik – pravno lice. Ukoliko se postavi pitanje pokretanja stečajnog postupka na teritoriji druge države ugovornice, gde dužnik ima sedište poslovnih interesa, a ne centar interesa, onda je u pitanju takozvani

način premostio situaciju iz prakse, gde neka privredna društva imaju sedište glavnih interesa kod nas, a osnovani su i registrovani u inostranstvu. Članom 174. Zakona o stečaju definisano je da se pod stranim postupkom, u smislu ovog zakona, podrazumeva sudski ili upravni postupak, uključujući i prethodni postupak, koji se sa ciljem kolektivnog namirenja poverilaca putem reorganizacije, bankrotstva ili likvidacije sprovodi u stranoj državi u skladu sa propisom kojim se uređuje insolventnost, a u kojem su imovina i poslovanje dužnika pod kontrolom ili nadzorom stranog suda ili drugog nadležnog organa.⁷ Izostao je slučaj primene iz člana 146. stav 1. tačka 4. Zakona o stečajnom postupku⁸, koji je regulisao da se stečajni postupak sa elementom inostranosti sprovodi kada poverioci i druga lica iz strane države koja imaju pravni interes, zahtevaju pokretanje postupka ili učestvuju u postupku koji se vodi u skladu sa ovim zakonom.⁹

Iako ne postoje odredbe o isključivoj međunarodnoj nadležnosti suda u Republici Srbiji trebalo bi prihvatiti da je sud u Republici Srbiji isključivo nadležan za sprovođenje stečajnog postupka protiv stečajnog dužnika čije je sedište poslovnog delovanja na području Republike Srbije.¹⁰ Postupak obuhvata celokupnu imovinu stečajnog dužnika, bez obzira na to da li se on

sekundarni (posebni) stečajni postupak. Uredba određuje da je svaki postupak, koji je otvoren posle glavnog, odnosno onog, koji je otvoren u mestu gde se nalazi dužnikov centar glavnih interesa, sekundarni stečajni postupak. Što se tiče primene merodavnog prava, predviđeno je da će se primenjivati pravo države u kojoj je postupak otvoren, tj. *lex fori*.

⁷ Dužnik može biti: pravno lice koje nema registrovano sedište u Republici Srbiji i fizičko lice koje nije rezident Republike Srbije u smislu zakona kojim se uređuje porez na dohodak građana. Tako se uspostavlja opšte pravilo merodavnog prava, uz dva izuzetka – stvari i prava na kojima postoji izlučno ili razlučno pravo ili ugovori o radu. U drugim slučajevima, osigurava se da za određena dejstva postupka u slučaju insolventnosti merodavno pravo nije pravo države otvaranja postupka, već pravo date države članice. Ti izuzeci, odnose se na: strana prava trećih lica, prebijanja, zadržavanje prava svojine, ugovore koji za predmet imaju nepokretnosti, sisteme plaćanja i finansijska tržišta, ugovore o radu, prava koja se upisuju u registar, komunitarni žig i komunitarni patent, štetne radnje, zaštitu trećih lica, kupaca i parnica u toku.

⁸ Model – Zakon UNCITRAL o prekograničnoj (međunarodnoj) insolventnosti, donet 15.12.1997. godine Rezolucijom Generalne skupštine Ujedinjenih nacija broj 52/158 (General assembly resolution 52/158 of December 15, 1997 – Model Law on Cross-Border Insolvency of the United Nations Commission on International Trade Law) Model – Zakon će se primenjivati: kada strani sud ili strani predstavnik stupi u kontakt sa domaćim sudom, a u vezi stečajnog postupka, koji je pokrenut u inostranstvu, ali će, najverovatnije, proizvoditi dejstva i u domaćoj zemlji, odnosno zemlji priznanja strane odluke, koja se odnosi na strani stečajni postupak; kada strana država zatraži pomoć od ovlašćenih organa domaće države u vezi stečajnog postupka; kada se stečajni postupci vode i u stranoj i u domaćoj državi, istovremeno protiv istog dužnika (glavni i sporedni, odnosno sekundarni ili posebni stečajni postupci); kada poverioci iz strane države zahtevaju da učestvuju u stečajnom postupku, koji se vodi na tlu domaće države, odnosno kada zahtevaju pokretanje stečajnog postupka u domaćoj državi, na osnovu strane odluke o pokretanju stečajnog postupka u inostranstvu. Iz ovih odredaba proizlazi da strani poverioci direktno mogu komunicirati sa ovlašćenim subjektima u domaćoj državi.- Vidi više Čolović V.(2005) Model Zakon o prekograničnoj insolventnosti, Pravni život, br. 7-8, Beograd, str.75-91.

⁹ Đukić Mijatović M.(2010) Stečajno pravo, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe Univerzitet Privredna akademija, Novi Sad, str.82.

¹⁰ Čolović V.(2000) Isključiva nadležnost u stečajnom postupku sa elementom inostranosti, Pravni život, br.11, Beograd, str.213-228.

nalazi u Republici Srbiji ili u inostranstvu (glavni stečajni postupak). Kada se upisano sedište stečajnog dužnika nalazi u inostranstvu, a sedište njegovog poslovnog delovanja je u Republici Srbiji, u stečajnom postupku isključivo bi bio mesno nadležan stečajni sud na čijem području se nalazi sedište poslovnog delovanja stečajnog dužnika. Članom 47. Zakona o rešavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja¹¹ je regulisano da je isključiva nadležnost domaćih sudova izričito propisana tim zakonom ili nekim drugim saveznim zakonom.¹² Zakon o stečaju nije definisao ni međunarodnu nadležnost prema poslovnoj jedinici, odnosno imovini stranog stečajnog dužnika u Republici Srbiji. Radi se o posebnim stečajnim postupcima, koji se mogu voditi uporedo sa glavnim stečajnim postupkom.

Odredbama člana 195. Stečajnog Zakona Federacije BiH¹³ isključiva nadležnost domaćeg suda se određuje za dužnika, koji ima središte poslovnog delovanja na domaćoj teritoriji.¹⁴ Možemo zaključiti, da je ova odredba uređena na ovakav način, radi sigurnosti poverilaca, ali ona je, analogno, izvedena iz pravila Međunarodnog privatnog prava. Ali, u istoj odredbi je predviđeno da će se protiv dužnika pokrenuti stečajni postupak u domaćoj zemlji, ako je njegovo sedište registrovano u inostranstvu, a središte poslovnog delovanja se nalazi u domaćoj zemlji.¹⁵ Stečajni zakon Federacije BiH definiše i otvaranje posebnih stečajnih postupaka protiv stečajnog dužnika.¹⁶ Ako je stečajni postupak otvoren u zemlji, gde se nalazi

¹¹ Zakon o rešavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima ("Službeni list SFRJ", br. 43/82 i 72/82, "Službeni list SRJ", br. 46/96 i "Službeni glasnik RS", br. 46/2006)

¹² Dukić Mijatović M.(2012) Međunarodno privatno pravo, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe Univerzitet Privredna akademija, Novi Sad, str.69

¹³ Zakon o stečajnom postupku Zakon o stečajnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine("Službene novine Federacije BiH", br. 29/2003,32/2004 i 42/2006.)

¹⁴ Pretpostavlja se da je to njegovo sedište, koje je upisano u registar privrednih subjekata. Pod sedištem se podrazumeva registrovano sedište. Međutim, ako je središte poslovnog delovanja dužnika u inostranstvu, a njegovo sedište je upisano na teritoriji domaće zemlje, tada će, isto, isključivo nadležan biti domaći sud, ako se, prema pravu države, u kojoj se nalazi središte poslovnog delovanja dužnika, ne može otvoriti stečajni postupak protiv istog.

¹⁵ Čolović V.(2005) Međunarodni stečaj, Pravni fakultet Univerzitet Istočno Sarajevo, str 104-116.

¹⁶ Posebni stečajni postupci se mogu voditi uporedo sa glavnim stečajnim postupkom, koji se pokreće na osnovu nadležnosti, koja je, napred, analizirana, te je predviđeno da se sekundarni stečajni postupak može pokrenuti protiv dužnika, ako taj dužnik ima poslovnu jedinicu bez svojstva pravnog lica na teritoriji domaće države, kao i da se sekundarni stečajni postupak protiv dužnika može otvoriti u domaćoj zemlji i na osnovu toga što se na njenoj teritoriji nalazi imovina dužnika. No, ovde je zakonodavac postavio određene uslove. Sekundarni stečajni postupak će se pokrenuti, ako se, u državi u kojoj dužnik ima središte poslovnog delovanja, ne može protiv njega pokrenuti stečajni postupak, iako postoje stečajni razlozi, zatim, ako po pravu države, u kojoj dužnik ima središte poslovnog delovanja, stečajni postupak, otvoren u toj državi, obuhvata samo imovinu dužnika, koja se nalazi u toj državi, zatim, kada se strana odluka o otvaranju stečajnog postupka ne može priznati po domaćem pravu, kao i kada se otvaranje sekundarnog stečajnog postupka u domaćoj zemlji predlaže kod postupka za priznanje strane odluke o otvaranju stečajnog postupka. U ovim odredbama, pominje se središte poslovnog delovanja dužnika, a ne sedište, što je i logično, jer, ako bi se sedište dužnika nalazilo u domaćoj zemlji, onda bi se stekli uslovi za zasnivanje isključive nadležnosti.

središte poslovnog delovanja dužnika (znači gde je otvoren glavni stečajni postupak), u domaćoj zemlji, u kojoj se otvara sekundarni stečajni postupak, neće se ispitivati stečajni razlozi, koji su doveli do pokretanja glavnog stečajnog postupka. Pre svega, dejstva stečajnog postupka određuju se prema pravu države u kojoj je taj postupak otvoren, znači, po pravilu *lex fori*. Zakonom o stečaju Republike Srbije zakonodavac je propustio da unese još niz odredaba kojima će se regulisati pitanje merodavnog prava u stečajnom postupku, naročito imajući u vidu nedostatak izričitih odredaba o tome iz oblasti međunarodnog privatnog prava koja su trenutno na snazi u Republici Srbiji.¹⁷ Dejstvo stečajnog postupka određuje se pravu države u kojoj je taj postupak otvoren, znači, prema pravilu *lex fori*. Ovde je pravilnije koristiti termin *lex fori concursus*, koji označava pravo mesta otvaranja stečajnog postupka.¹⁸

Zakonodavac ne definiše posebno da se dejstva glavnog stečajnog postupka, odnosno sekundarnog stečajnog postupka određuju po ovom pravu, ali je jasno da se, uvek, primenjuje opšte pravilo da se posledice pokrenutog postupka uvek procenjuju po pravu države, u kojoj je taj postupak pokrenut. Naravno, mogu postojati određeni izuzeci. Ista je situacija i kada su u pitanju izlučna i razlučna prava poverilaca.¹⁹ Obzirom da se protiv istog dužnika mogu voditi i glavni i sekundarni stečajni postupak, postavlja se pitanje namirenja potraživanja u jednom i u drugom postupku, kao i pitanje transfera sredstava iz jedne u drugu zemlju, ukoliko preostanu sredstva, nakon namirenja potraživanja.²⁰

Prema čl.178 Zakona o stečaju Republike Srbije stečajni upravnik imenovan u skladu sa ovim zakonom ovlašćen je da preduzima radnje u stranoj državi u ime i za račun stečajnog dužnika, odnosno stečajne mase, ako je to dopušteno zakonom te države. Ovaj član je istovetan

¹⁷ Dukić Mijatović M.(2012) Međunarodno privatno pravo, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe Univerzitet Privredna akademija, Novi Sad, str.71.

¹⁸ Kozar V., Počuča M., Stanković I.(2013) Opšti stečajni postupak, Poslovni biro, Beograd, str.286.

¹⁹ Dukić Mijatović M– Mijatović M.(2011) Pravni položaj razlučnih poverilaca u stečaju, Pravni život, br.11, str. 205-221

²⁰ Pre svega, potraživanja će biti namirena direktno iz imovine dužnika, koja se nalazi u zemlji, gde je i otvoren sekundarni stečaj. Nakon namirenja tih potraživanja, ukoliko se pojavi višak imovine dužnika, dužnost je stečajnog upravnika sekundarnog stečaja, da izvrši transfer imovine u zemlju, gde je otvoren glavni stečaj. To znači, da će sa tom imovinom raspolagati stečajni upravnik glavnog stečajnog postupka. Namirenje potraživanja poverilaca će se vršiti po pravilu *lex fori*. Ako poverioci iz glavnog stečaja nisu u potpunosti namirili svoja potraživanja u tom postupku, oni će imati položaj, kao i obični poverioci u sekundarnom stečaju, ako prijave svoja potraživanja u tom postupku. Ukoliko potraživanja tih poverilaca nisu namirena u potpunosti, ono što su primili u sekundarnom postupku, uračunaće im se, u slučaju namirenja, u glavnom stečajnom postupku. No, zakonodavac je predvideo stečajnim zakonom Federacije BiH da nema uračunavanja u stečajnu kvotu u glavnom stečajnom postupku, ako su se delimično namirili razlučni poverioci, odnosno, ako je do namirenja došlo putem prebijanja.

kao i član 151. Zakona o stečajnom postupku.²¹ Radi se o boljoj stilizaciji, jasnijem određenju pojmova i u suštini kvalitetnijem rešenju. Kvalitet u odnosu na prethodno rešenje sastoji se u tome što je decidno određeno da je stečajni upravnik ovlašćen da preduzima radnje u stranoj državi u ime i za račun stečajnog dužnika. I ne samo stečajnog dužnika, već u ime i za račun stečajne mase koja po domaćem pravu predstavlja u određenim slučajevima i pravni subjekt. Naravno, svako postupanje stečajnog upravnika u stranoj državi mora biti dopušteno zakonom te strane države.²² Stečajni upravnik prema stečajnom zakonu Federacije BIH mora biti izjednačen sa stečajnim upravnikom na domaćoj teritoriji, ukoliko je i u domaćoj zemlji pokrenut stečajni postupak. Ako nije, on mora imati sva ovlašćenja, koja bi imao i stečajni upravnik u domaćoj zemlji. To znači, da strani stečajni upravnik postupa po pravilu lex fori i da on mora sarađivati sa nadležnim organima zemlje u kojoj se priznaje strana stečajna odluka. Zakonodavac je odredio da je stečajni upravnik iz glavnog stečajnog postupka, koji je otvoren u domaćoj zemlji, dužan da, na zahtev poverioca, potraživanje prijavljeno u tom postupku, prijavi i u stranom stečajnom postupku, koji je sekundaran (poseban).

Priznanje stranog postupka sprovodi sud koji je određen u skladu sa Zakonom o stečaju Republike Srbije, a radi se o sudu koji može sprovoditi stečajni postupak.²³ Ponavlja se propust, pogotovo ako se ima u vidu obaveza koordinacije postupaka koji se vode u isto vreme protiv istog dužnika, kao i obaveza saradnje između sudova i stečajnih upravnika iz ovih postupaka. Budući da je u međunarodnom insolventnom pravu najvažnija odluka o otvaranju stečajnog postupka, gde se kao takva najčešće pojavljuje kao predmet priznanja, te budući da je odgovor na pitanje hoće li strana odluka o otvaranju stečajnog postupka uopšte imati pravno dejstvo u zemlji, zavisi od toga da li su ispunjene pretpostavke za njeno priznanje. Zakon o stečaju ne kaže precizno koja se to odluka stranog suda priznaje, već uopšteno definiše priznanje stranog postupka. U Zakonu o stečajnom postupku Federacije BIH se navodi da će se na priznanje stranih odluka o otvaranju stečajnog postupka, primenjivati pravila Međunarodnog privatnog prava. Određuje se da će se predlog za priznanje strane stečajne odluke podneti sudu, koji je nadležan po poslovnoj jedinici dužnika, odnosno po mestu nalaženja imovine dužnika. To je i

²¹ Spasić S.(2010) Međunarodni stečaj po Zakonu o stečajnom postupku Republike Srbije, III konferencija odbora pristupajućih zemalja INSOL EUROPE, Beograd, str.62-93.

²² Đukić-Mijatović M, Pregled zakonskih procedura u postupku utvrđivanja potraživanja stečajnih zakona u regionu, Tematski zbornik radova Pravo zemalja u regionu izdavača Institut za uporedno pravo Beograd, 2010, str. 368-390

²³ Čolović V.(2002) Uticaj strane odluke o ostvaranju stečajnog postupka na otvaranje stečajnog postupka u domaćoj zemlji, Pravni život, br.11, Beograd, str.213-228.

logično, jer na tim mestima i mora doći do izvršenja stranih stečajnih odluka (iz glavnog stečajnog postupka). Predlog za priznanje strane stečajne odluke mogu podneti strani stečajni upravnik ili poverilac. Oni uz taj predlog trebaju da prilože original odluke ili overeni prepis (sa prevodom), zatim potvrdu nadležnog stranog organa o izvršnosti te odluke, kao i popis imovine dužnika, koja se nalazi u domaćoj zemlji i popis njegovih poverilaca.²⁴ Naravno, bilo bi obavezno dostaviti original odluke ili njenu overenu kopiju, kao i potvrdu o izvršnosti, ali da li je neophodno i moguće, uvek, dostavljati popis imovine dužnika i poverilaca, kao i da li to može biti dostupno i poznato stranom stečajnom upravniku i poveriocima, kao ovlašćenim predlagačima. Sud, koji odlučuje o priznanju strane stečajne odluke, može o priznanju te odluke odlučiti i kao o prethodnom pitanju, što su rešenja i srpskog zakonodavca.²⁵

Zakonodavac je definisao pretpostavke za priznanje stranih odluka o otvaranju stečajnih postupaka. Odredbama člana 212. stečajnog zakona Federacije BiH da će se strana odluka o otvaranju stečajnog postupka priznati, ukoliko ispunjava pretpostavke za priznanje, kao i ako je, pre podnošenja predloga za priznanje strane odluke otvoren stečajni postupak protiv dužnika, i to prema mestu poslovne jedinice, odnosno nalaženja imovine dužnika. To praktično znači, da strana odluka mora da ispuni uslove predviđene za priznanje. Strani stečajni upravnik ne može osporavati potraživanja, koja su utvrđena u ranije pokrenutom postupku na domaćoj teritoriji, a ukoliko je prošlo petnaest dana između podnošenja predloga za priznanje strane odluke i javnog oglasa u deobnom popisu u stečajnom postupku u domaćoj zemlji, deoba se neće sprovesti po odluci o deobi, koja je doneta u stranom stečajnom postupku.²⁶ Važno je da postoji mogućnost

²⁴Ta nadležnost se uređuje zakonom kojim se definiše nadležnost sudova.²⁴ Što se tiče mesne nadležnosti, priznanje stranog postupka sprovodi sud na čijem se području nalazi pretežni deo imovine dužnika u Republici Srbiji. Samo načelo automatskog priznanja je čini se logično posledica nastojanja da postupak u slučaju insolventnosti treba da ima univerzalno dejstvo na celokupnu imovinu dužnika, bez obzira na to gde se ona nalazi u okviru Evropske Unije. Kao što je već istaknuto, ovo priznanje ne utiče na mogućnost otvaranja sekundarnog postupka u državi priznanja. Svakako da nije moguće očekivati prenošenje ovih odredaba Uredbe u zakonodavstvo Republike Srbije. Ipak trebalo bi olakšati i pojednostaviti postupak priznanja stranih stečajnih odluka, što se odredbama Zakona o stečaju i čini. Pitanje drugih odluka koje se donose tokom stečajnog postupka – radi se o odlukama koje se odnose na tok i zaključenje stečajnog postupka od strane stečajnog suda nije regulisano, kao ni u prethodnom Zakonu o stečajnom postupku.

²⁵ Dukić Mijatović M., Priznanje i izvršenje arbitražnih odluka - Osvrt na izmene i dopune UNCITRAL-ovog Model- Zakona o međunarodnoj trgovinskoj arbitraži, Pravna riječ, časopis za pravnu teoriju i praksu, br. 5/2010, str. 173-180

²⁶ Kod priznanja strane odluke, koje ne utiče na pokretanje stečajnog postupka na domaćoj teritoriji, regulišu se samo dejstva, koje strana odluka može da proizvede, bez pokretanja stečajnog postupka. Dejstva strane odluke o otvaranju stečajnog postupka se određuju prema pravu države, u kojoj je postupak otvoren, ako nisu u suprotnosti sa domaćim načelima stečajnog prava. Nije uvek potrebno voditi posebni postupak za priznanje da bi se ostvarilo priznanje strane sudske odluke o otvaranju stečajnog postupka. Iz duha stečajnog zakona proizilazi zaključak da se može dozvoliti i incidentalno priznanje takve odluke, ali samo sa učinkom za taj postupak. Pravni učinci priznanja

incidentalnog ispitivanja pretpostavke za priznanje strane odluke o otvaranju stečajnog postupka, jer vođenje posebnog formalnog postupka priznanja neće biti uvek ekonomski opravdano.²⁷ Srpsko autonomno međunarodno stečajno pravo ne predviđa postojanje uzajamnosti, kao pretpostavku priznanja strane odluke o otvaranju stečajnog postupka. Time se odstupa od srpskog sistema priznanja stranih odluka u građanskim odnosno trgovačkim stvarima. Naime, princip uzajamnosti nije od koristi za državu priznanja budući da putem zahteva za postojanje uzajamnosti države priznanja ne može podstaći druge države na to da one priznaju njene odluke. Nepriznavanje strane odluke zbog nepostojanja uzajamnosti vodi odlaganju pravne zaštite i pravnoj nesigurnosti. Član 191. Zakona o stečaju Republike Srbije govori o pravnom dejstvu priznanja glavnog postupka. Međutim, pre toga propušteno je da se navede i bliže reguliše samo rešenje o priznanju stranog postupka, odnosno o priznanju strane sudske odluke. Kada je u pitanju rešenje o priznanju strane stečajne odluke, naš zakonodavac je ponovo došao u situaciju da, kao pretpostavke, odnosno uslove za priznanje određuje neka pravila koja su, već definisana Zakonom o rešavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja.²⁸ U odredbama članova 213.-218. stečajnog zakona koje se odnose na slučaj, kada priznanje strane odluke ne utiče na pokretanje stečajnog postupka u domaćoj zemlji, govori se o posledicama, koje je proizvelo otvaranje stečajnog postupka u inostranstvu, odnosno, koje je proizvelo priznanje strane odluke. Naime, zakonodavac je predvideo da sva namirenja, koja su otvorena putem izvršenja između dana otvaranja stranog stečajnog postupka i dana objavljivanja oglasa o predlogu za priznanje strane odluke na oglasnoj tabli suda, nemaju pravno dejstvo. Isto važi i za razlučna prava. U navedenom vremenu, sva izvršena raspolaganja dužnika gube pravno dejstvo, ukoliko su protivna interesima poverilaca stečajnog dužnika i ako bude dokazano da je protivna strana znala ili morala znati u trenutku raspolaganja dužnika, da je protiv njega u inostranstvu otvoren

strane odluke o otvaranju stečajnog postupka nastupaju danom donošenja odluke u kojoj je o navedenom priznanju odlučeno kao u prethodnom pitanju. Posebno u situacijama ako u zemlji ne bi bilo mnogo domaćih poverilaca i mnogo imovine.

²⁷ Čolović V.(2005) Međunarodni stečaj, Pravni fakultet Univerzitet Istočno Sarajevo, str 146.

²⁸ Međutim, zakonodavac se uopšte ne poziva na pomenuti zakon, kada je u pitanju postupak priznanja stranih stečajnih odluka. Osim toga, zakonodavac u regulisanju ove oblasti svakako je morao drugačije da definiše pravila, uzimajući u obzir da je prethodno regulisanje u stvari zapravo predstavljalo prevod odredaba Modela zakona o prekograničnoj insolventnosti, koji je donet u okviru UNCITRAL-a, što je i sada učinjeno. Automatska pravna dejstva primenjuju se samo u slučaju priznanja glavnog postupka. Pravna dejstva priznanja se odnose na strane privremene postupke. Ovo rešenje je potrebno jer prethodni postupak ne bi trebalo razlikovati od drugih stečajnih postupaka samo zbog toga što je po prirodi prethodni. Ukoliko nakon priznanja strani prethodni postupak više nema dovoljnu osnovu za automatska pravna dejstva, automatski prekid bi mogao biti okončan u skladu sa Zakonom o stečaju. Budući da ne pravi razliku između različitih vrsta pojedinačnih pravnih radnji, stav 1. tačka 1. takođe pokriva i postupke koji se vode u arbitražnom sudu.

stečajni postupak. Ukoliko u domaćoj zemlji sedište ima lice, koje dužnik stranog stečajnog dužnika, ono je dužno da, nakon saznanja o otvaranju stečajnog postupka u inostranstvu, odmah obavesti stranog stečajnog upravnika da postoji njegova obaveza prema stranom stečajnom dužniku. Prebijanje nije dopušteno, ako je potraživanje ustupljeno u vreme između dana otvaranja stečajnog postupka u inostranstvu i dana objavljivanja rešenja o priznanju strane odluke o otvaranju stečajnog postupka. Određeno je u Zakonu o stečajnom postupku Federacije BiH da priznanje strane odluke ne utiče na namirenje privilegovanih potraživanja u punom iznosu, ako za to postoji imovina, na koju ne polažu prava treća lica, koja se nalaze u domaćoj zemlji, u trenutku objavljivanja rešenja o priznanju na oglasnoj tabli suda.

U odredbama članova 219.-225. stečajnog zakona se određuje da, u predlogu za priznanje strane odluke, strani stečajni upravnik ili poverilac, mogu da zahtevaju otvaranje stečajnog postupka u domaćoj zemlji. Tada bi se, na tako pokrenuti stečajni postupak, primenjivalo domaće pravo. To znači da bi se primenjivala načela stečajnog prava domaće zemlje, kao i načela javnog poretka. Stečajni zakon, u daljim odredbama, koje se odnose na otvaranje stečajnog postupka, usled priznanja strane odluke, određuje, na predlog kojih poverilaca će se otvoriti stečajni postupak, zatim, koja su ovlašćenja stranog stečajnog upravnika, koja su pravila o deobi stečajne mase, kako će se postupati, ukoliko je poverilac delimično namirio svoje potraživanje u sekundarnom (posebnom) stečajnom postupku u nekoj trećoj zemlji, kako će se postupati kod prijave potraživanja u stečajnom postupku u domaćoj zemlji, kao i kako će sarađivati stečajni upravnici stečajnog postupka, koji je otvoren u inostranstvu i stečajnog postupka, koji je otvoren, kao posledica priznanja strane odluke, na teritoriji domaće zemlje.

U stečajnom zakonu Federacije BiH odredbama članova 226.-228. su predviđena rešenja i za slučaj da se odbije priznanje strane stečajne odluke. Taj slučaj moramo razlikovati od napred pomenutih. Predviđeno je da se može otvoriti stečajni postupak u domaćoj zemlji, na predlog poverilaca, ako bi to bilo neophodno zbog ravnomernog namirenja svih poverilaca. Ovakvo regulisanje situacije, kada se ne može priznati strana odluka, opravdana je, zbog ravnomernog namirenja potraživanja poverilaca. Ono što je karakteristično za pomenuti slučaj, jeste da je predviđeno da stečajni postupak, koji se pokreće u slučaju da je odbijen predlog za priznanje strane odluke o otvaranju stečajnog postupka, obuhvata samo imovinu dužnika, koja se nalazi u domaćoj zemlji.

U Republici Srbiji aktuelne su aktivnosti zakonodavca na izmenama i dopunama Zakona o stečaju, a važeća radna verzija Nacrta Zakona o izmenama i dopunama Zakona o stečaju dostupna je stručnoj javnosti. “Zakon je pravila o međunarodnom stečaju uskladio sa pravilima EU o stečajnoj proceduri (*Council Regulation (EC) No 1346/2000 of 29 May 2000 on insolvency proceedings*). U odredbama o međunarodnom stečaju, Zakon dosledno sprovodi pravilo o središtu glavnih poslovnih interesa (*centre of main interests*). Za strana pravna lica, koja imaju središte glavnih poslovnih interesa u Republici Srbiji nadležan je sud u Republici Srbiji gde se nalazi centar glavnih interesa. U delu isključive međunarodne nadležnosti, dalje se reguliše ovo pravilo, pa se određuje da je Sud Republike Srbije isključivo nadležan za pokretanje, otvaranje i sprovođenje stečajnog postupka protiv stečajnog dužnika čije je središte glavnih poslovnih interesa na području Republike Srbije. Određuje se pretpostavka da se smatra da stečajni dužnik ima središte glavnih poslovnih interesa u mestu u kojem ima registrovano sedište. Ako se središte glavnih poslovnih interesa stečajnog dužnika nalazi u inostranstvu, a njegovo registrovano sedište se nalazi u Republici Srbiji, isključivo je nadležan Sud Republike Srbije ako se prema pravu države u kojoj stečajni dužnik ima središte glavnih poslovnih interesa ne može pokrenuti i otvoriti stečajni postupak na osnovu središta glavnih poslovnih interesa. Stečajni postupak obuhvata celokupnu imovinu stečajnog dužnika, bez obzira da li se nalazi u Republici Srbiji ili u inostranstvu (*glavni stečajni postupak*). Kada se registrovano sedište stečajnog dužnika nalazi u inostranstvu, a središtu glavnih poslovnih interesa na području Republike Srbije, nadležan je sud u Republici Srbiji.

Ako sud u Republici Srbiji nije nadležan prema središtu glavnih poslovnih interesa, nadležan je ako stečajni dužnik ima poslovnu jedinicu bez svojstva pravnog lica u Republici Srbiji. Pod poslovnom jedinicom podrazumeva se bilo koje mesto poslovanja u kojem stečajni dužnik obavlja ekonomsku delatnost koja nije tranzitnog karaktera, upotrebom ljudske radne snage i dobara ili usluga.

Kada se u Republici Srbiji ne nalazi središte glavnih poslovnih interesa, ni poslovna jedinica stečajnog dužnika, već samo njegova imovina, stečajni postupak u Republici Srbiji je moguće voditi: 1) ako postoji stečajni razlog ali se u državi gde stečajni dužnik ima središte glavnih poslovnih interesa stečajni postupak ne može voditi zbog uslova predviđenih u stečajnom pravu te države; 2) ako se prema pravu države u kojoj stečajni dužnik ima središte glavnih poslovnih interesa, stečajni postupak odnosi samo na imovinu u toj državi; 3) kada se

strana sudska odluka o otvaranju stečajnog postupka ne može priznati; 4) kada se otvaranje sporednog stečajnog postupka u Republici Srbiji predlaže u okviru postupka priznanja strane odluke o otvaranju stečajnog postupka.

Za sprovođenje sporednog stečajnog postupka nadležan je sud na čijem području se nalazi poslovna jedinica stečajnog dužnika, a ako nema poslovne jedinice u Republici Srbiji, sud na čijem području se nalazi imovina stečajnog dužnika. Ako bi više sudova bili mesno nadležni, postupak vodi sud kod kojeg prvo podnet predlog za pokretanje stečajnog postupka.

Sporedni stečajni postupak odnosi se samo na imovinu koja se nalazi u Republici Srbiji.

Kada je glavni stečajni postupak već otvoren u stranoj državi, prilikom otvaranja sporednog stečajnog postupka sud neće ispitivati postojanje stečajnog razloga ako je strana odluka o otvaranju glavnog stečajnog postupka priznata u Republici Srbiji.

Ako stečajni sudija odbije predlog za priznanje, doneće rešenje o otvaranju stečajnog postupka u Republici Srbiji a na predlog poverilaca ili stečajnog dužnika, ako je to potrebno radi ravnomernog naminjavanja svih poverilaca. Ovaj predlog može se podneti u roku od 8 dana od dana oglašavanja na oglasnoj tabli suda rešenja o odbijanju predloga za priznanje stranog postupka, s tim da obuhvata samo imovinu koja se nalazi u Republici Srbiji. Protiv rešenja kojim se odbija predlog za priznanje strane odluke o otvaranju stečajnog postupka, strani stečajni dužnik, strani predstavnik i poverioci imaju pravo žalbe. Žalba ne odlaže izvršenje.

Svaki poverilac i stečajni dužnik su ovlašćeni da podnesu predlog za otvaranje stečajnog postupka u Republici Srbiji, nezavisno od toga što je otvoren glavni stečajni postupak u drugoj državi ili na teritoriji na kojoj Republika Srbija nema jurisdikciju, ako su ispunjeni uslovi zbog kojih bi se predlog za priznanje strane odluke o otvaranju stečajnog postupka mogao odbiti. U ovom slučaju sud će dozvoliti otvaranje stečajnog postupka u Republici Srbiji ako to zahteva načelo ravnomernog namirenja svih stečajnih poverilaca. U rešenju o otvaranju stečajnog postupka sud će nemogućnosti priznavanja strane odluke o otvaranju stečajnog postupka odlučiti kao o prethodnom pitanju. U ovom slučaju, stečajni postupak takođe obuhvata samo imovinu stečajnog dužnika koja se nalazi u Republici Srbiji.

Posebni razlozi za preciziranje predloženih zakonskih rešenja su u omogućavanju da se u Republici Srbiji vode stečajni postupci nad *off shore* kompanijama koje imaju središte glavnih poslovnih interesa, uključujući i glavnu imovinu u Republici Srbiji, nad pravnim licima koja su formalno izmestila sedišta u AP Kosovo i Metohiju da bi izbegli jurisdikciju sudova u Republici

Srbiji, kao i da bi omogućili vođenje sporednih stečajnih postupaka u slučaju poslovnih jedinica (pre svega ogranaka) stranih pravnih lica, kod kojih postoje potraživanja zaposlenih iz Republike Srbije.“²⁹

Zaključak

Imajući u vidu komparativnu analizu kako stečajnih zakona Republike Srbije, tako i Federacije Bosne i Hercegovine, zaključujemo da je srpski zakonodavac u regulisanju međunarodnog stečaja, morao da drugačije definiše pravila, uzimajući u obzir da regulisanje, u stvari, predstavlja prevod odredaba Model-zakona o prekograničnoj insolventnosti, koji je donet u okviru UNCITRAL-a. Srpski zakonodavac je napravio grešku, jer se, između tri, za naše zakonodavstvo moguća, načina regulisanja međunarodnog stečaja, odlučio za četvrti, koji nije u potpunosti ni razumljiv ni primenljiv. Tri moguća načina regulisanja međunarodnog stečaja su sledeća: 1) Potpuno, detaljno i opširno regulisanje ove materije, gde bi se definisali svi instituti koji se pojavljuju. To bi zahtevalo ponavljanje nekih odredaba drugih zakona (pre svega, Zakona o MPP), ali bi stvorilo mnogo jasniju sliku o stečaju sa elementom inostranosti. No, podrazumeva se da zakonodavac ne bi morao da ponavlja odredbe drugih zakona, npr. pozivao bi se na odredbe Zakona o MPP o pretpostavkama za priznanje stranih odluka; 2) Drugi način regulisanja bi bio kraći, sa dosta pozivanja na odredbe drugih zakona, što znači da bi sudija ili drugo lice koje primenjuje Zakon morao da koristi i druge izvore. Moramo, ovde, spomenuti Zakon o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji (Sl.list SFRJ br. 84/89 i Sl.list SRJ br. 37/93 i 28/96) koji je u četiri člana koji su regulisali sukob zakona u stečaju bio jasan, iako nije definisao sve situacije koje se pojavljuju u ovom postupku. To ne znači da se zalažemo za takvo regulisanje međunarodnog stečaja; 3) Zakonodavac je mogao da se odluči i za kombinaciju pravila, o kojima je bilo reči, sa pravilima stečajnih zakonodavstava iz drugih zemalja. Tu mislimo na susedne zemlje. Pravila koja je mogao da preuzme iz tih zakonodavstava, odnose se na priznanje stranih stečajnih odluka, odnosno, odluka o pokretanju stečajnih postupaka u stranoj zemlji, kao i na uticaj tih odluka na pokretanje postupka u domaćoj zemlji, odnosno na već pokrenuti postupak u domaćoj zemlji, itd. Smatramo da bi tada međunarodni stečaj bio mnogo jasnije i tačnije regulisan. Određene pomake u pravcu kvalitetnije regulative uočavamo u odredbama Radne verzije Nacrta Zakona o izmenama i dopunama Zakona o stečaju. Sa druge

²⁹ <http://www.privreda.gov.rs/pages/article.php?id=9889>, 30.10.2013.

strane, na drugačiji način se ova materija reguliše u zakonodavstvima susjednih zemalja, odnosno, u Zakonu o stečajnom postupku Republike Srpske i Zakonu o stečajnom postupku Federacije BiH, koji su preuzeli većinu odredaba ove oblasti iz Stečajnog zakona Hrvatske, zasnovanom velikim delom na Uredbi br.1346/2000 o stečajnim (insolventnim) postupcima.

Literatura:

1. Council Regulation (EC) No.1346/2000 of 29 May 2000 on insolvency proceedings;
2. Čolović V.(2005) Model-Zakon o prekograničnoj insolventnosti, Pravni život, br. 7-8, Beograd, str.75-91;
3. Čolović V.(2000) Isključiva nadležnost u stečajnom postupku sa elementom inostranosti, Pravni život, br.11, Beograd, str.213-228;
4. Čolović V.(2002) Uticaj strane odluke o ostvaranju stečajnog postupka na otvaranje stečajnog postupka u domaćoj zemlji, Pravni život, br.11, Beograd, str.213-228;
5. Čolović, V. (2009) Međunarodni stečaj u domaćem zakonodavstvu, zakonodavstvima zemalja u regionu i pravu Evropske Unije, II druga međunarodna konferencija regiona Istočne Evrope, Beograd;
6. Čolović V.(2005) Međunarodni stečaj, Pravni fakultet Univerzitet Istočno Sarajevo;
7. Dukić Mijatović M.(2012) Međunarodno privatno pravo, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe Univerzitet Privredna akademija, Novi Sad;
8. Dukić Mijatović M.(2010) Vodič kroz stečajni postupak - Osvrt na zakonodavstvo bivših jugoslovenskih republika, Novi Sad, autorsko izdanje;
9. Dukić Mijatović M, Priznanje i izvršenje arbitražnih odluka - Osvrt na izmene i dopune UNCITRAL-ovog Model Zakona o međunarodnoj trgovinskoj arbitraži, Pravna riječ, časopis za pravnu teoriju i praksu, br. 5/2010, str. 173-180;
10. Dukić Mijatović M.(2010) Stečajno pravo, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe Univerzitet Privredna akademija, Novi Sad;
11. Dukić Mijatović M.(2011), Dukić-Mijatović M – Mijatović M, Pravni položaj razlučnih poverilaca u stečaju, Pravni život, br.11, str. 205-221;
12. Dukić-Mijatović M, Pregled zakonskih procedura u postupku utvrđivanja potraživanja stečajnih zakona u regionu, Tematski zbornik radova Pravo zemalja u regionu izdavača Institut za uporedno pravo Beograd, 2010, str. 368-390;

13. Kozar V., Počuča M., Stanković I.(2013) Opšti stečajni postupak, Poslovni biro, Beograd;
14. <http://www.privreda.gov.rs/pages/article.php?id=9889>, 30.10.2013.
15. Spasić S.(2010) Međunarodni stečaj po Zakonu o stečajnom postupku Republike Srbije, III konferencija odbora pristupajućih zemalja INSOL EUROPE, Beograd, str.62-93;
16. Velimirović, M.(2004) Stečajno pravo, Symbol, Novi Sad;
17. Zakon o stečajnom postupku Zakon o stečajnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine(“Službene novine Federacije BiH”, br. 29/2003,32/2004 i 42/2006.);
18. Zakon o stečajnom postupku Republike Srbije ("Službeni glasnik RS", br. 84/2004 i 85/2005);
19. Zakon o rešavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima ("Službeni list SFRJ", br. 43/82 i 72/82, "Službeni list SRJ", br. 46/96 i "Službeni glasnik RS", br. 46/2006);
20. Zakon o stečaju Republike Srbije ("Službeni glasnik RS" br. 104/09, 99/11 - dr. zakon i 71/12 - odluka US.);
21. Zakon o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji (Sl.list SFRJ br. 84/89 i Sl.list SRJ br. 37/93 i 28/96).